

Сунгурова С.Р.

ад'юнкт,

Військовий інститут

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: КЛЮЧОВІ ДИСКУРСИ

Інформаційна війна Росії проти України провадилася і триває у трьох площинах: у межах власного інформаційного простору для закріплення у свідомості росіян хибних інформаційних патернів щодо українців, нашої держави, її офіційних представників, міжнародної діяльності тощо; у межах українського інформаційного поля з метою дезінформації, формування недовіри громадян до політичної влади, закладання підсвідомих страхів і т. д.; у світовому інформаційному просторі задля поширення неправдивих наративів щодо України. Усі ці активності інформаційного характеру мають політичну мету – шляхом дискредитації української держави та її населення виправдати зазіхання на суверенітет, територію та політичну владу в Україні.

Наративи, ініційовані РФ у всіх трьох вище згаданих вимірах мають подібну змістову наповнюваність, однак, – різні наслідки через відмінність ефективності своїх інформаційних каналів у цих трьох

площинах. Найбільш сприйнятливим ґрунтом для поширення спотворених ідей щодо України є внутрішній інформаційний простір Росії. Важливим чинником дієвого проведення інформаційної кампанії проти України є тривалий контроль російського уряду над ЗМІ. Російський нарратив інструменталізований за допомогою одночасних повідомлень. Основні російські телеканали активно залучаються до формування думок про ситуацію в Україні. Контроль здійснюється безпосередньо Адміністрацією президента, включаючи також контрольований урядом інтернет-тролінг.

Російський антиукраїнський дискурс включає кілька домінуючих тем: позиціонування російської слов'янської православної цивілізації в опозиції до «декадентської» Європи; позиціонування України як невід'ємної частини євразійства та створення Євразійського економічного союзу; пропагування Російського світу, який об'єднує східних слов'ян, передбачає, що росіяни та українці є однією нацією, і визнає природну зверхність Росії; зображення українців як псевдонації, яка не в змозі керувати власною країною та підтримувати свою державність; посилення на Велику Вітчизняну війну, таким чином виявляючи ненависть до нацизму та пов'язуючи це з протестувальниками Євромайдану, яких називають націоналістами, нацистами та фашистами, що становлять загрозу для етнічно російської частини населення України; розкол Заходу шляхом використання різних інтересів країн-членів ЄС і позиціонування США в опозиції до ЄС; використання правових та історичних обґрунтувань для легітимації дій Росії в Україні. Отже, деталізуємо ключові напрямки російського дискурсу з дискредитації України.

Аналізуючи нарративи, поширювані російською пропагандою, важливо враховувати, що цей процес розпочався задовго до 2014 року. Теорія зіткнення цивілізацій, запропонована С. Гантінгтоном [2], стала дуже зручною для російської еліти як спосіб провести віртуальну лінію культурних відмінностей між Заходом і православною цивілізацією Сходу. Концепція зіткнення цивілізацій та діалогу між цивілізаціями часто з'являлася у виступах російської владної еліти та співпрацюючих з нею експертів у період 2004–2007 років. Одночасно просувалася концепція України та Росії як центру спільної цивілізації, яка широко підтримується Російською Православною Церквою. Цей нарратив доповнюється антиєвропейським нарративом, який намагається або спотворити європейські цінності, або загрожує потенційним економічним колапсом через тіснішу асоціацію з ЄС.

У контексті формування Євразійського економічного союзу концепція євразійства переживає відродження. Подібно до православної цивілізації та російського світу, Євразійський союз також хоче бачити Україну невід'ємною частиною. Найвидатнішим пропагандистом євразійства є О. Дугін, який адаптував класичні ідеї євразійства до сучасних реалій. Якщо євразійці 1920-х років вважали, що джерелом усього зла є «індивідуалістична і егоїстична Європа», то сьогодні О. Дугін відводить цю роль США і трансатлантистам [1]. На думку євразійців, Україна – це «поле битви титанів», де добро і зло борються за вплив. Ініціатива «Східне партнерство» розглядається як засіб для трансатлантистів (НАТО, США, ЄС) викрасти Україну з Євразії. Поряд з іншими російськими пропагандистами О. Дугін говорить про єдність східних слов'ян. Він називає українців – «малоросами», а росіян – «великоросами». Подібне покровительське, «батьківське» ставлення до України спостерігається у виступах російських політиків та політичних оглядачів.

Хоча російські політики часто вживали термін «братні народи», у практиці російської зовнішньої політики це братство означає сувору ієрархію, де права українців на самовизначення ігноруються. У російських державних ЗМІ часто можна зустріти принизливі висловлювання щодо української державності та її бажання інтегруватися із Заходом. Навіть розважальні програми показують українців як неповноцінну націю, яка розмовляє химерним російським діалектом. Аби ігнорувати українську мову як джерело сучасних слов'янських мов та українців як творців їхньої державності, російські ЗМІ навмисно ігнорують правду про давнє коріння слов'янської мови, збережену в сучасній українській мові, та історичні факти про походження стародавньої Руської держави з Києвом у центрі (Київська Русь).

Останніми роками святкування Дня Перемоги 9 травня зайняли центральну роль в ідеології російської держави. Провідні російські телеканали задіяні у створенні різноманітних програм і репортажів на цю тему, з якими вони виходять в ефір задовго до вшанування. Держава також надає фінансову підтримку для виробництва художніх фільмів про історичні події. Ці фільми підтримують старі міфи, що прославляють Росію, і допомагають створювати нові. У цьому контексті жителі Західної України зображуються як бандерівці, які, на жаль, не були знищені до останнього. Застосування «ментальності війни» не випадкове, оскільки пов'язане з живою пам'яттю та справжніми проблемами Великої Вітчизняної війни. Звернення до прихильності російськомовного

населення здійснювалося шляхом фабрикації інформації, історичного нарративу, який підживлював певні культурні передумови, а потім спонукав до певних дій. Це полегшило завдання клеймити активістів Євромайдану нацистами, фашистами та антисемітами, а також створити побоювання у російськомовного населення України, що нова «фашистська» влада конфіскує майно, вдасться до насильства та заборонить російську мову – все це емоційно пояснювали на телеекранах російських каналів «реальні люди».

Особливої уваги заслуговує спроба розділити Захід (включаючи НАТО та його партнерів) російським нарративом. Спроба зосереджена на тому, щоб зробити Захід безсилим і не схильним до ризику, коли стикається з нечесною російською розповіддю. Наприклад, Кремль намагався розділити Німеччину та ЄС, погрожуючи завдати шкоди економіці першої, яка залежить від імпорту російського газу, нагадуючи німцям про недавню історію. Акцент робився на відмінностях у поглядах між Новою (Східною) Європою та Старою Європою, продовжуючи нагадувати європейським лідерам про незручні історичні факти та апелюючи до дивної логіки, стверджуючи, що оскільки Росія повністю підтримує возз'єднання Східної та Західної Німеччини, Німеччина тепер має підтримати Росію у її возз'єднанні з Кримом.

Російська стратегія передбачає інструменталізацію права як засобу легітимізації всіх своїх дій. Це також пов'язано з ідеєю російської цивілізації, з її власними правовими нормами та тлумаченням міжнародного права. Аспект легітимності дуже важливий для підтримки російського нарративу. Це допомагає Росії звертатися до внутрішньої аудиторії, до співвітчизників за кордоном і навіть до міжнародної спільноти, демонструючи, що Росія є законослухняною і «чинить правильно». Для Росії було важливо заохочувати «легальне» самовизначення в Криму, а також заохочувати подібні референдуми про самовизначення на Сході України, накриваючи таким чином завісу «легітимності» на анексію Криму. Дуже важливо було також те, що самопроголошене керівництво Криму (а згодом і Східної України) офіційно звернулося з проханням про допомогу, інтервенцію чи навіть анексію до Росії.

Частина нарративу включає постійні спроби звинуватити НАТО і Захід у порушенні всіляких законів і перерахувати втручання в Югославію, Ірак, Афганістан та Лівію як очевидні приклади. Росія також звинувачує НАТО в порушенні обіцянки, нібито даної Росії в 1990 році, про те, що

Альянс не буде розширюватися на Східну та Центральну Європу, не створюватиме військову інфраструктуру поблизу кордонів Росії та не розгоратиме там війська. У інформаційній кампанії Росія подається як щира і справедлива, а Захід зображується як такий, що дотримується подвійних стандартів, цинічно ставиться до зловживання правами людини та віддає перевагу «правилу зброї» перед міжнародним правом.

Список використаних джерел:

1. Дугин А. Евразийский реванш России. – М.: Алгоритм, 2014. – 256 с.
2. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–48.